

**राज्यातील कापूस उत्पादक शेतक-यांना
विशेष आर्थिक सहाय्य देणेबाबत**

**महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक - कापूस १६०७/प्र.क्र.२८/४ अ
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,
दिनांक - १५ मार्च, २००७**

- वाचा -** १) शासन निर्णय महसूल व वन विभाग क्र. एससीवाय १२०५/प्र.क्र.१८९/म-७, दि. १९ डिसेंबर २००५
२) शासन निर्णय कृषि व पशु विभाग क्र. कापूस १६०६/प्र.क्र.३/४ अ, दि.१३ फेब्रुवारी, २००६,
दि. २१ फेब्रुवारी, २००६, दि.२८ फेब्रुवारी, २००६, दि.२३ जून, २००६ व दि.७ ऑगस्ट, २००६
३) शासन निर्णय सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग क्र.कापूस १००६/प्र.क्र.१०२/१०-स, दि.४ जानेवारी, २००७
४) महाराष्ट्र रिमोट सेन्सेसिंग ॲप्लीकेशन सेंटर, नागपूर यांचे दि. १६/१/२००७ चे पत्र.

प्रस्तावना :-

सन २००५-०६ मध्ये राज्यातील काही भागातील कापूस उत्पादक शेतक-यांना अतिवृष्टी, अल्पवृष्टी अशा विविध नैसर्गिक आपत्तींना तोंड द्यावे लागले. काही क्षेत्रात बी.टी. कॉटनचे उत्पादन अपेक्षेप्रमाणे आले नाही तर काही क्षेत्रात लाल्या रोगाचा प्रादुर्भाव इत्यादी कारणांमुळे कापूस पिकाच्या उत्पादकतेमध्ये घट झाली आहे. त्यामुळे राज्यातील सर्व कापूस उत्पादक शेतक-यांना दिलासा देण्यासाठी सन २००५-०६ मध्ये एक विशेष बाब म्हणून रु. १०००/- प्रति हेक्टरी, जास्तीत जास्त २ हेक्टरच्या मर्यादेत रोखीने मदत देण्यास संदर्भाधीन दिनांक १९ डिसेंबर, २००५ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली होती व त्याकरिता एकूण रु.२७१.०० कोटी संदर्भांकित अ.क्र.२ येथील वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करून देण्यात आले.

राज्यातील कापूस उत्पादक शेतक-यांचे हित विचारात घेऊन हंगाम २००६-०७ मध्ये कापूस खरेदी योजना राबविण्याचा निर्णय सहकार विभागाने त्यांच्या दि.४/११/२००६ च्या शासन निर्णयान्वये घेतला त्यास अनुसरून दि.६/११/२००६ पासून कापूस खरेदीस सुरुवात करण्यात आली. सहकार विभागाच्या या योजनेच्या समन्वय व संनियंत्रणासाठी मा.मंत्री(पणन) यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.४/११/२००६ च्या शासन निर्णयान्वये समिती गठीत करण्यात आली. केंद्र शासनाने जाहीर केलेल्या किमान आधारभूत किंमत व शेतक-यांना प्रत्यक्ष उत्पादनासाठी येणारा खर्च यामधील तफावत विचारात घेऊन शेतक-यांना दिलासा देण्यासाठी आर्थिक मदत देण्याची शिफारस सदर समितीने शासनास केली. त्यानुसार कापूस उत्पादक शेतक-यांना विशेष आर्थिक सहाय्य देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार राज्यातील कापूस उत्पादक शेतक-यांना कापूस खरेदी हंगाम २००६-०७ मध्ये **एक विशेष बाब** म्हणून प्रतिहेक्टरी रु.१५००/- कमाल २ हेक्टरच्या मर्यादेत कमीत कमी रु.५००/- व जास्तीत जास्त रु.३०००/- विशेष आर्थिक सहाय्य देण्याबाबत व सदर निधीचे वाटप करण्यासाठी सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभागाने

अ.क्र.३ येथील शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मान्यता दिली आहे. निधीचे वाटप कृषि विभागामार्फत करण्यात येणार आहे.

शासन निर्णय :-

हंगाम २००६-०७ मध्ये MRSAC (Maharashtra Remote Sensing Applications Centre) च्या अहवालानुसार सुमारे २७.२९ लक्ष हेक्टर क्षेत्र कापूस पिकाखाली आले आहे. या क्षेत्रापैकी अनुज्ञेय क्षेत्रासाठी वरील परिच्छेदात नमूद केल्यानुसार रुपये १५००/- प्रती हेक्टरी , जास्तीत जास्त २ हेक्टरच्या मर्यादेत कमीत कमी रु.५००/-

व जास्तीत जास्त रु.३०००/- विशेष आर्थिक सहाय्य देण्यास अंदाजे रु. ५००.०० कोटी इतका खर्च अपेक्षित आहे. या निधीपैकी सुरुवातीला रुपये ५०.०० कोटी (पन्नास कोटी फक्त) निधी आकस्मिकता निधीतून मंजूर करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. या शासन निर्णयान्वये मंजूर व मुक्त केलेला निधी खालील अटींच्या अधीन राहून पात्र शेतक-यांना वितरीत करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

- १.१ हंगाम २००६-०७ मध्ये शेतक-यांच्या ७/१२ च्या उता-यावर कापूस पीकाची नोंद असणे आवश्यक आहे.
- १.२ जुलै, २००६ ते सप्टेंबर, २००६ या कालावधीतील अतिवृष्टी व महापुरामुळे ज्या शेतक-यांना शासनाकडून आर्थिक मदत मिळाली आहे, अशा शेतक-यांना ही मदत देय राहणार नाही.
- १.३ ही मदत शेतक-यांना रोखीने बँकेमार्फत देण्यात यावी.
- १.४ ज्या शेतक-यांचे बँकेमध्ये खाते असेल त्या खात्यामध्ये ही रक्कम जमा करण्यात यावी.
- १.५ ज्या शेतक-यांचे बँकेमध्ये खाते नसेल त्यांच्या बाबतीत देय मदतीच्या रकमेचा वापर करून बँकेत नवीन खाते उघडण्यात यावे व त्याच खात्यात अनुज्ञेय रक्कम जमा करण्यात यावी.
- १.६ या रकमेतून कोणत्याही प्रकारची कपात व वसुली करण्यात येऊ नये.

२. वरील रक्कम शेतक-यांना अदा करण्यासाठी अनुसरावयाची पध्दती --

- २.१ जिल्हाधिकारी यांनी ज्या शेतक-यांच्या ७ / १२ च्या उता-यावर हंगाम २००६-०७ मधील कापूस पिकाची नोंद झाली आहे, अशा शेतक-यांची यादी बँक निहाय/गाव निहाय आणि बँकेच्या खाते क्रमांकासह तयार करावी . तसेच प्रत्येक शेतक-याला अनुज्ञेय असलेल्या रकमेची नोंद यादीत करावी.
- २.२ MRSAC नागपूर यांच्या अहवालानुसार एकूण कापूस क्षेत्र २७.२९ लक्ष हेक्टर विचारात घ्यावे व त्याच मर्यादेतील क्षेत्रासाठी अर्थसहाय्याचा विचार करावा. गावनिहाय लाभार्थींना वितरीत केलेली रक्कम एकूण क्षेत्रापेक्षा जास्त असणार नाही याची जिल्हाधिकारी/ कृषि आयुक्त यांनी दक्षता घ्यावी.
- २.३ सदर क्षेत्र निव्वळ तालुकानिहाय विचारात न घेता गावनिहाय क्षेत्र प्रत्यक्ष तपासण्यात यावे.
- २.४ जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांना MRSAC अहवाल विचारात घेवून आवश्यक निधी आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी तातडीने उपलब्ध करून द्यावा. कापूस पिकाखालील गावनिहाय क्षेत्र त्या जिल्ह्यातील MRSAC ने दिलेल्या अहवालापेक्षा जास्त होणार नाही याची आयुक्त (कृषि) यांनी खात्री करून घ्यावी व नंतरच निधीचे प्रत्यक्ष वितरण करावे.
- २.५ महाराष्ट्र रिमोट सेंसिंग सेंटर, नागपूर यांनी दिलेल्या अहवालाप्रमाणे क्षेत्र अंतिम मान्य केले असल्यामुळे क्षेत्रिय तफावती व त्या निश्चित करण्यासाठी संबंधित जिल्ह्याच्या खालील अधिकाऱ्यांशी एक समिती गठीत करण्यात येत असून या समितीमार्फत निधीचे वितरण करण्यात येईल.
 - १) जिल्हाधिकारी
 - २) मुख्य कार्यकारी अधिकारी
 - ३) उप विभागीय अधिकारी (महसूल)
 - ४) जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी

समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे असेल :-

- १) महाराष्ट्र रिमोट सेंसिंग सेंटर, नागपूर यांच्या अहवालाप्रमाणे तालुकावार देय क्षेत्र निश्चित करणे
- २) प्रत्येक शेतक-याला अनुज्ञेय असलेली रक्कम निश्चित करणे

- २.६ शेतक-यांना अदा करावयाची रक्कम बँके मार्फतच अदा करावयाची असल्यामुळे प्रत्येक शेतक-यांसाठी वेगळा धनादेश न काढता बँक निहाय खातेदारांच्या यादया तयार करुन सर्व खातेदारांकरिता एकत्रित धनादेश जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी बँकेत जमा करावा.
- २.७ बँकेने यादी प्रमाणे व खात्याप्रमाणे संबंधीत शेतक-याच्या नांवावर अनुज्ञेय रक्कम जमा करावी. अशाप्रकारे जमा होणा-या रकमेमधून कोणत्याही प्रकारची कपात व वसुली करण्यात येऊ नये.

३. निधीची व्यवस्था -

- ३.१ राज्यातील सर्व कापूस उत्पादक शेतकऱ्यांना वरील मंजूरी नुसार अदा करावयाच्या निधीपैकी रु.५०.०० कोटी (रुपये पन्नास कोटी मात्र) इतका निधी या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करुन देण्यात येत आहे. उर्वरीत निधी वितरणाबाबतचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील. यासाठीचा खर्च वित्त विभागाचे ज्ञापन क्र. आकनि- ११०७ /१४२/अर्थसंकल्प- १२ , दिनांक १३ मार्च, २००७ अन्वये मंजूर केलेल्या आकस्मिकता निधी रु.५०.०० कोटी (रुपये पन्नास कोटी मात्र) एवढ्या निधीतून भागविण्यात यावा. (संगणक संकेतांक क्र.८०००-२४२-९) आकस्मिकता निधीतून खर्च करतांना कोषागाराकडे सादर करण्यात येणा-या देयकावर शासन ज्ञापन वित्त विभाग क्र. आकनि- ११०७/ १४२/अर्थसंकल्प-१२, दि.१३ मार्च, २००७ (संगणक संकेतांक क्र. ८०००-२४२-९) अन्वये मंजूर असे लाल शार्ईने लिहावे.
- ३.२ वरीलप्रमाणे मंजूर करण्यात आलेला निधी खालील लेखाशिर्षाखाली खर्ची घालण्यात यावा.
मागणी क्रमांक डी- २ए
२२४५-नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य-
०१ अवर्षण
१०१ अनुग्रह सहाय्य
०२ पूर, चक्रीवादळे इत्यादी
(००) (०२) इतर बाबी
३१ सहाय्यक अनुदान (२२४५ १४९२)
- ३.३ उपरोक्त प्रयोजनासाठी आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. तसेच या निधीचे जिल्हानिहाय वितरण करण्यास आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.
- ३.४ आयुक्त (कृषी) महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी वरीलप्रमाणे वाटप केलेल्या मदतीचा ताळमेळ घालून वाटप केलेल्या मदतीचा तपशिल शासनास सादर करावा

४. वरीलप्रमाणे मंजूर केलेल्या निधीच्या वितरणाच्या कामाचे क्षेत्रिय पातळीवर संनियंत्रण व समन्वय संबंधित विभागीय आयुक्त व आयुक्त कृषि यांनी करावे. याकरिता सर्व आवश्यक सूचना अधिनस्त अधिका-यांना द्याव्यात जेणेकरुन रकमेचे वितरण त्वरीत पूर्ण होईल.

५. कृषि विभागामार्फत वरील रक्कम संबंधित कापूस उत्पादक शेतक-यांना अदा करण्याकरीता व अनुषंगिक कामे तातडीने पूर्ण करण्यासाठी येणा-या अनुषंगिक खर्चाकरिता ०.५ टक्के निधी या शासन निर्णयान्वये मंजूर करण्यात येत आहे.

६. हे आदेश वित्त विभागाच्या सहमतीने वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र६२/०७/ व्यय-१, दि.१३ मार्च, २००७ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

७. सदरचा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने

(पृ.सि.मालवणकर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

कृषी,पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

प्रति,

आयुक्त, कृषी, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (५ प्रती)

सर्व विभागीय आयुक्त

सर्व संचालक / सहसंचालक, कृषी आयुक्तालय, पुणे

विभागीय कृषी सहसंचालक (सर्व)

महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य - १/२, मुंबई / नागपूर (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परिक्षण)

सर्व जिल्हाधिकारी

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद

सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,

सर्व कृषी विकास अधिकारी

महसूल व वन विभाग (म-७) (५ प्रती)

वित्त विभाग (व्यय-१, अर्थसंकल्प ३ व १२ , अर्थोपाय) / नियोजन विभाग.

सहसंचालक, लेखा व कोषागारे.

संगणक कक्ष ,५ वा मजला, नवीन प्रशासन भवन,मुंबई ३२.

सर्व सहसचिव/उप सचिव/अवर सचिव कृषि व पदुम विभाग,(कृषि प्रभाग) मंत्रालय,मुंबई-३२

विभागातील सर्व कार्यासन अधिकारी

मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव. / मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव.

मा.मुख्य सचिव. /सर्व विभागांचे प्रधान सचिव / सचिव.

मा.मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव.

मा.राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव.

सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.

सर्व विधान मंडळ सदस्य व्दारा विधान मंडळ सचिवालय, मुंबई,

सर्व अध्यक्ष जिल्हा परिषदा

ग्रंथपाल,महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,ग्रंथालय,सहावा मजला,विधानभवन,मुंबई-३२.

माहिती जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई-३२,

निवडनस्ती.